

VALERIJONAS GALDIKAS

(1923-09-12–2012-10-18)

Valerijonas Galdikas 2003 m. balandžio 29 d. žurnalo „Žemaičių žemė“ redakcijoje. Danutės Mukienės nuotrauka

2013 m. rugsėjo 12 dieną žemaičiui dailininkui Valerijonui Galdikui būtų sukakę 90 metų. Nesulaukė jubiliejaus. Išėjo Anapilin 2012 m. spalio 18 dieną. Jo amžinojo poilsio vieta tapo Vilniaus Antakalnio kapinių Menininkų kalnelis. Tolokai nuo čia iki jo gimtųjų Šilų (Plungės rajonas), tačiau visur aplinkui ilsisi savi: Algimantas Švažas, Vytautas Valius, Stasys Anglickis, Norbertas Vėlius, Aleksas Girdenis, Zofija ir Jurgis Gaižauskai... Visi amžinam poilsiui įje atgulė čia, Antakalnyje.

Žemaičių kultūros istorijoje V. Galdikas – neeilinė asmenybė. Jis – Telšiuose 1943 m. surengtos Žemaičių parodos dalyvis. Nuolat dalyvaudavo ir Lietuvos atgimimo metais pradėtose rengti iki šiol vykstančiose Pasaulio žemaičių dailės parodose. Apie tai, kad jis buvo ne tik dailininkas, bet ir aktorius, kad daug metų ir eilėraš-

čius rašė, žinojo tik jo artimiausi žmonės, draugai ir bičiuliai.

1948 m. V. Galdikas baigė Lietuvos dramos teatro vaidybos studiją, tačiau gyvenime duoną ne iš aktorystės valgė. Jau mokymasis scenos meno, studijavo dailę Vilniaus dailės institute, kur buvo žinomas kaip itin geras piešėjas. Institutą baigė 1950 metais. Dar prieš pradėdamas mokslus Vilniuje buvo kviečiamas dalyvauti dailės parodose ir jose eksponuodavo savo kūrybą. 1952 m. V. Galdikas tapo Lietuvos dailininkų sąjungos nariu. Pirmąją personalinę kūrybos parodą surengė tik 1973-aisiais (Vilniuje), pažymėdamas savo 50 metų jubiliejų. Vėliau personalines kūrybos parodas surengė dar 1983, 1993, 1998, 2003 metais, švėsdamas 60, 70, 75, 80 metų jubiliejus.

Mėgo lieti akvareles, bet daugiausia dirbo grafikos srityje. Kūrybingiausias jo gyvenime buvo 1950–1998 m. laikotarpis. Labiausiai išgarsėjo kaip knygų iliustratorius. Naudodamas raižinių, linoraižinių technikas jis iliustravo ir apipavidalino daug anuo metu lietuvių knygos istorijoje svarbių leidinių – knygas A. Gudaičio-Guzevičiaus „Broliai“ (4 kn., 1951–1955, LDM), P. Cvirkos „Žemė maitintoja“ (1956, LDM), J. Tumo-Vaižganto „Dėdės ir dėdienės“ (1956), J. Janonio „Raštai“ (2 t., 1956, LDM), „Pūslėtosioms rankoms“ (1973), V. Krėvės „Raganius“ (1958), „Bedievis“ (1966), J. Biliūno „Lazda“ (1959), „Lietuvių liaudies dainos“ (1965, rusų k.), Maironio „Jūratė ir Kastytis“ (1968), „Pavasario balsai“ (1970), Kristijonas Donelaičio „Metai“ (1993), A. Mickevičiaus „Ponas Tadas“ (1998).

Yra likę žinių, kad sovietmečiu V. Galdikas nemažai yra dirbęs apipavidalindamas Lietuvoje bei užsienyje leistas religinio turinio knygas. Tokių iliustracijų autorystė anais metais, siekiant apsaugoti dailininkus nuo tuometinės valdžios, nebuvo skelbiama. Daug kas iš dailininkų ir vėlesniais metais šios kūrybos srities labai neafišuodavo. Ne išimtis buvo ir V. Galdikas.

Jis mėgo literatūrą. Pats eiliavo, savo posmus įvairiomis progomis ir draugams paskaitydavo. Mėgėjiško eilavimo lygio neperžengė, poezijos knygų neišleido, tačiau jo kūryba labai šilta. Tie jo tvarkingai surėdyti posmai – lyg dienoraštis, kurį skaitydamas sužinai, kas buvo brangu, šventa šiam žmogui, kas jį neramino, kankino, kuo jis džiaugėsi, ką mylėjo ir dėl ko liūdėjo. Kai kurie eilėraščiai – lyg jo grafikos kūrinių eskizai.

Plačiai Valerijonas žinomas ir kaip ekslibrisų, estampų autorius. Labiausiai jį išgarsino kūrinių ciklai „Kinietiškas ciklas“ (1958), „Vasaros atostogos Skiemonyse“ (1963), „Lietuvių liaudies dainos“ (1965–1970, LDM), „Lietuvių liaudies daina „Aš atsisakiau savo močiutei“ – 14 estampų, „Lietuvių liaudies daina „Oi lekia lekia gulbių pulkelis“ – 18 estampų (abu ciklai sukurti 1970 m.), estampai „Vilnius“ (1972), „M. K. Čiurlionis“ (1975).

Menotyrininkai pažymi, kad V. Galdiko kūriniai išsiskiria aiškio- mės, lakoniškomis kompozicijomis, dekoratyvumu. Štrichai jo kūrinuose stori, dėmės didelės, kontrastingos, linijos raižytos.

Kaip matyti iš dailininko užrašų knygelių, pastaraisiais gyvenimo metais jam jau sunku būdavo ne tik piešti, bet ir rašyti – to laikotarpio rankraščiai – vos vos įskaitomi. Pirmajame eilėraščių ciklo „Ruduo“ posme jis rašo:

„Gyveni žmogus, sukauštytas pilkumo,
Nieko negali ir nieko nematai.
Pro rūkų nevalią nematyti saulės rūmo,
To, kuris spindėjo tau kadais“.

Vis dėlto V. Galdikas iki paskutiniųjų savo gyvenimo metų palaikė ryšius su kolegomis, o ekslibrisų, grafikos darbų parodomis ir po vieną kitą savo kūrinių, kad ir ne naujai sukurtą, pasiūlydavo.